

Ympäristöpoliittinen ohjelma Kestävään kehitykseen

SISÄLLYSLUETTELO

1. KOKOOMUKSEN YMPÄRISTÖPOLITIIKAN PERUSLINJAT
2. TOIMINTAOHJELMA

1. KOKOOMUKSEN YMPÄRISTÖPOLITIIKAN PERUSLINJAT

1.1. Ympäristövastuun yhteiskunta

Ihmiskunnan nykypolvien on tehtävä päätöksensä, miten maapallon elinkelpoisuutta ja elämän moninaisuutta uhkaavat vaarat torjutaan.

Ympäristökatastrofeja tapahtuu jatkuvasti. Maapallon elinkelpoisuus on uhattuna. Ilmastonmuutos, ultraviolettisäteilyn lisääntyminen, maaperän sekä vesien pilaantuminen ja happamoituminen etenevät.

Ympäristöongelmien aiheuttajina ovat luonnosta piittaamattomaan oman edun tavoitteluun perustuva aineellinen kasvu, liikakansoitus ja köyhyys. Taloutta ja yhteiskuntia on kehitetty huolehtimatta ekologisesta kestävydestä. Kehittyneiden maiden pyrkiessä jatkuvaan aineelliseen kasvuun kulutetaan sekä uudistuvia että uudistumattomia luonnonvaroja liikaa ja harkitsemattomasti. Useat laajaa teollisuustoimintaa harjoittavat kansakunnat levittävät jätteensä ja tuotannosta vapautuvat ainekset vieläkin lähes käsittelemättöminä ympäristöön.

Maailmanlaajuiset ympäristöuhat koskettavat Suomea. Ihmisen aiheuttaman ilmastonmuutoksen vaikutukset alkavat näkyä. Maaperän ja vesistöjen happamoituminen jatkuu. Vaikka kotimaiset päästöt saataisiinkin kuriin, naapurivaltioista kulkeutuu maahamme jatkuvasti happamoittavia laskeumia.

Ympäristönsuojelu on kaikkien velvollisuus. Ympäristönäkökulma on sisällytettävä kaikkeen yhteiskunnalliseen sekä taloudelliseen suunnitteluun ja päätöksentekoon. Jokaisen yksilön ja yhteisön on otettava täysi vastuu ympäristönsuojelun tavoitteiden saavuttamiseksi. Tarvitsemme kaikilla elämänaloilla perusteellista arvo- ja asennemuutosta sekä rohkeita päätöksiä, jotta voimme siirtyä ympäristövastuun yhteiskuntaan sekä ekologisesti ja sosiaalisesti kestävään markkinatalouteen.

1.2. Kokoomuslaisen ympäristöpolitiikan periaatteet

Kokoomuksen peruseriaatteisiin kuuluu elämän kunnioittaminen kaikissa muodoissaan ja yksilöllisyyden laajentaminen. Korostamme ympäristömoraalin merkitystä. Jokainen yksilö, yhteisö ja yritys on moraalisisessa ja oikeudellisessa vastuussa toiminnastaan.

Ympäristönsuojelu on luonnon suojelemista elämän itsensä vuoksi, ihmisen talouden sopeuttamista luonnon talouteen sekä elinympäristön suojelemista, hoitamista ja uudistamista. Luonnon suojelemiseen sisältyy ajatus, että vuosimiljardien kuluessa kehittynyt, monimuotoinen elämä on sinänsä arvokasta. Jokainen eliölaji ja sen jokainen yksilö on ainutkertainen ja jokaisella on biosfäärissään oma merkityksensä. Ajatteluun sisältyy eettinen katsanto, elämän kunnioittaminen.

Ihmisen on oman tulevaisuutensa vuoksi lopetettava luonnon tuhoaminen, koska ihminen osana luontoa on täysin riippuvainen sen elinvoimasta. Ympäristön pilaantuminen ja luonnonvarojen tuhlaus on pysäytettävä sekä luonnon- ja kulttuuriympäristöä on hoidettava ja uudistettava.

Kokoomuslaisen politiikan päämääränä on säilyttää luonnon monipuolisuus ja kestävä uusiutumiskyky. Terveellinen, viihtyisä ja virikkeitä antava elinympäristö sekä mahdollisuus perustarpeiden tyydyttämiseen kuuluvat kansalaisoikeuksiin. Nämä kuuluvat täysimääräisenä myös tuleville sukupolville. Kokoomuksen päämääränä on sellaisen elinympäristön turvaaminen, jossa voimme toteuttaa itseämme sopusoinnussa luonnon kanssa ja jossa elämän laatua ylläpidetään kestäväällä tavalla.

Elinympäristömme on yhteinen, jakamaton kokonaisuus. Ympäristöongelmia ei voida ratkaista pelkästään kansallisella päätöksenteolla. Kansainvälisen yhdentymisen ja vuorovaikutuksen tärkeimpiä osia on ympäristöyhteistyö.

1.3. Kestävä kehitys

Kestävän kehityksen tavoitteena on edistää ihmisyyhteisöjen hyvinvointia itse valitsemallaan tavalla, joka on ekologisesti kestävällä pohjalla. Kestävän kehityksen periaate tähtää siihen, että ihmiset elävät rauhanomaisesti ja oikeudenmukaisuutta noudattaen sopusoinnussa luonnon kanssa.

Läntisten teollistuneiden maiden taloudellisen kasvun luonnetta on muutettava määrällisestä laadulliseksi. Kasvavasta materiaalisesta kulutuksesta on siirryttävä henkisen kasvun edistämiseen. Kulutusketjuja ja -tapoja on muutettava. Tuhlaileva ja ympäristölle haitallinen kulutus on korvattava säästäväisellä ja ympäristöystävällisiä hyödykkeitä suosivalla kulutuksella. Kehitystä ei pidä nähdä kulutuksen ja elämän materiaalistien edellytysten jatkuvana kasvuna.

Kestävän kehityksen toteutumisen perustana on pohjoisen ja etelän välisen taloudellisen eriarvoisuuden ratkaiseminen. Tähän pyrkimykseen on hyvinvointivaltioiden osallistuttava nykyistä suuremmin taloudellisin voimavaroin sekä uudistamalla kansainvälisen kaupan rakenteita.

Pitkälle kehittyneissä teollisuusmaissa kasvun tuloksia on ohjattava etenkin tutkimukseen, koulutukseen, kehitystyöhön ja ympäristönsuojelun investointeihin sekä kehitysmaiden auttamiseen.

Ympäristöä kuormittavalle toiminnalle on määriteltävä selvät, ympäristön sietokykyyn perustuvat rajat. Luonnonvaroja käytettäessä ja jalostettaessa on otettava huomioon hyödyntämisestä aiheutuvat haitat. Uudistumattomia luonnonvaroja on käytettävä säästeliäästi ja korvattava uudistuvilla luonnonvaroilla. Kulutuksen ja tuotannon periaatteisiin on kuuluttava raaka-aineiden kierrätys. Tuotantotoiminta on vastuussa tuotteidensa ympäristövaikutuksista koko niiden elinkaaren ajan.

2. TOIMINTAOHJELMA

2.1. Kohti ekososiaalista markkinataloutta

Ympäristövastuu ja sosiaalinen oikeudenmukaisuus on toteutettava ekososiaalisen markkinatalouden keinoin. Talouden dynamiikkaa on ohjattava antamalla sille ympäristönsuojelullisesti oikeat rajat ja kannusteet. Talouden kehitystä on ohjattava turvaamaan henkisen kasvun mahdollisuudet, riittävä aineellinen toimeentulo, oikeudenmukaisuuden toteutuminen sekä kaikille yksilöille sisällöltään rikas elämä.

Ekososiaalinen markkinatalous on kestävä kehityksen mukainen kansanvaltainen markkinatalous. Se säilyttää luonnon toimintakyvyn ja elinkelpoisuuden ja toteuttaa sosiaalista oikeudenmukaisuutta.

Sitovin ympäristönormein ja hallinnollisin määräyksin varmistetaan ympäristökuormituksen väheneminen. Ekososiaalisessa markkinataloudessa ympäristökustannukset tehdään näkyviksi ja vaikutuksiltaan tehokkaiksi. Ekososiaalisen markkinatalouden toteuttamiseksi Kokoomuksen mielestä on ryhdyttävä noudattamaan seuraavia periaatteita:

- taloudellisten ohjauskeinojen tehokas käyttäminen
- energiaa, luonnonvaroja ja ympäristöä säästävän teknologian kehittäminen
- kuluttajatietouden lisääminen.

2.1.1. Taloudelliset ohjauskeinot

Taloudelliset ohjauskeinot ovat pelkkää normiohjausta tehokkaampia tuotannon ja kulutuksen muuttamisessa ympäristöystävälliseksi. Luonnonvarojen kulutukselle, energian käytölle ja ympäristön rasittamiselle on asetettava hinta kuluttajalle, tuottajalle ja koko yhteiskunnalle. Ympäristöhinta on sisällytettävä kansantuotelaskelmiin ja yritysten tuloslaskelmiin.

Verotusrakenteen uudistamisella on ympäristön suojele saatava houkuttelevaksi ja pilaaminen kalliiksi. Verotusta on painotettava niin, että tuotteiden ja toimien kustannuksiin voidaan lisätä niiden ympäristöhaitan mukainen vero. Samalla on siirryttävä myös luonnonvarojen oton ja käytön verotukseen.

Henkilöverouudistusta on jatkettava niin, että tulojen verottamisesta siirrytään kulutuksen verottamiseen.

Yritysten ja kuluttajien toimintaa on ohjattava haittaveroihin, jotka kohdistuvat energian ja luonnonvarojen käyttöön, sekä maksuihin, jotka määräytyvät tuotantoprosessien ja

tuotteiden ympäristökuormituksen mukaan. Liiketulon verotusta ja sosiaaliturvamaksuja on kevennettävä, ettei kokonaisverorasitus kasva.

Tuotannon tehokkuutta parantamalla yritys voi pienentää haittaveron määrää. Porrastettua päästömaksua yritys voi pienentää vähentämällä ympäristökuormitusta. Päästömaksusta vapautuu toiminnan tapahtuessa luonnon sietokyvyn rajoissa. Ympäristötaseen käyttönotolla on kannustettava yritysten toimintaa ympäristöystävälliseksi.

Yrityksen, yhteisön ja yksilön, joka turmelee ympäristöä, on maksettava haittojen ehkäisyn ja vahinkojen korjaamisen kustannukset. Periaatetta ei pidä soveltaa siten, että ympäristön saastuttaminen muuttuu luvalliseksi maksua vastaan. Ympäristöä välittömästi saastuttavalle toiminnalle on asetettava tiukat päästörajat. Ympäristön pilaaminen ei saa olla edullisempaa kuin siirtyminen uuteen energiaan, luonnonvaroja ja ympäristöä säästävään tekniikkaan.

2.1.2. Ympäristönsuojelutekniikka

Uusi teknologia on saatava palvelemaan ympäristöä. Tekniikan kehittämistä ja suunniteltuja investointeja on arvioitava niiden ympäristövaikutusten mukaan. Avustukset on suunnattava vain ympäristöystävällisiin hankkeisiin. Tuotantotoiminnassa on sovellettava yhä enemmän energiaa, luonnonvaroja ja ympäristöä säästävää teknologiaa. Taloudellista tukea on lisättävä säästävän teknologian ja puhdistustekniikan tutkimukseen sekä tuotekehitykseen. Tuotannollisissa investoinneissa ympäristönsuojelukustannukset on sisällytettävä normaaliksi osaksi kokonaiskustannuksia, jolloin erilliset avustukset käyvät tarpeettomiksi. Taloudellisia voimavaroja ja tekniikan kehittämistä on suunnattava siten, että luonnonvarojen käyttö saadaan entistä enemmän kierrätykseen perustuvaksi.

2.1.3. Kuluttajatietoisuus

Ympäristöongelmat teollisuusmaissa johtuvat pohjimmiltaan ylettömästä kulutuksesta. Kuluttaja voi ohjata päätöksillään ja valinnoillaan tuotantoa ympäristöä säästävämpiin menetelmiin sekä kestävien, laadukkaiden ja ympäristöystävällisten hyödykkeiden tuottamiseen.

Kansalaisjärjestöjen ja kuluttajaliikkeiden toiminnalla on merkittävä osuus ympäristövastuun integroimisessa koko yhteiskuntaan. Kansalaisjärjestöt voivat edistää nykyistä ympäristömyönteisempää kuluttajapolitiikkaa ja kulutustottumuksia.

Ympäristö on nostettava yleiseksi elämän laadun mittariksi. Ympäristölle ystävällisempien tuotteiden on oltava edullisempia kuin ympäristöä rasittavien. Kuluttajien on saatava oikeaa tietoa eri tuotteiden valmistuksen, käytön ja jätteiden käsittelyn vaikutuksista elinympäristöön esimerkiksi tuotemerkinnöissä.

Kuluttajan on vastattava ostamansa tuotteen ympäristökuormituksesta johtuva hinta. Jätteiden lajittelu ja toimittaminen keruupisteisiin kuuluu kuluttajille.

2.2. Lainsäädännön ja hallinnon uudistaminen

Suomen ympäristölainsäädäntö on hajanainen ja sisällöltään puutteellinen. Lainsäädäntö sisältää monimutkaisia ja päällekkäisiä lupamenettelyjä ja ilmoitusvelvoitteita. Hajanaisuus

haittaa ympäristönsuojelun yleistä edistämistä sekä toiminnanharjoittajien ja ympäristöviranomaisten toimintaa.

Taloudellisten ohjauskeinojen kehittämiseksi on nykyistä lainsäädäntöä parannettava ja yhtenäistettävä. Lupa- ja ilmoitusjärjestelmän velvoittavuus taloudellisiin ohjauskeinoihin nähden on määriteltävä mahdollisimman täsmällisesti. Samalla on kestävä kehityksen ja ympäristönsuojelun tavoitteet sisällytettävä lainsäädäntöön.

Ympäristöhallinnon tuloksellisuuden pahimmat esteet ovat hajanainen rakenne ja voimavarojen puute. Ympäristöhallinnon kehitys on hidastunut, vaikka työtehtävät ovat lisääntyneet.

Ympäristöongelmiemme ratkaisemiseksi ja kansainvälisten velvoitteiden toteuttamiseksi on ympäristöhallintoa kehitettävä tulevaisuuden tarpeiden mukaisesti.

- Ympäristönäkökulma on otettava huomioon kaikkea lainsäädäntöä uudistettaessa.
- Ympäristölainsäädännön tavoitteiksi on otettava lainsäädännön ja hallinnon toimivuuden parantaminen sekä suojelun tehostaminen.
- Valmisteilla olevat ympäristöä ja kestävä kehitystä koskevat kansainväliset sopimukset on otettava huomioon Suomen lainsäädännössä.
- Lainsäädäntöä ja verotusta on uudistettava niin, että yritysten investoinnit ympäristöystävälliseen tekniikkaan tulevat edullisiksi.
- Vanhentunut luonnonsuojelulainsäädäntömme on uudistettava nykyisten vaatimusten ja pohjoismaisten tavoitteiden mukaisesti. Luonnonsuojelulakia on muutettava niin, että viranomaiset saavat riittävät keinot ja oikeudet uhanalaisten eliölaajien esiintymisalueiden ja arvokkaiden elinympäristöjen suojelemiseksi.
- Ympäristölainsäädännön rikkomuksista aiheutuvien seuraamusten on oltava niin tuntuvia, että ne pysäyttävät ympäristön pilaamisen.
- On tehostettava ympäristövahinkojen ja -rikosten toteamista ja tutkintaa. Ympäristörikoksia koskevia säännöksiä on yhtenäistettävä sekä otettava ympäristörikoksia koskeva luku rikoslakiin. On luotava säädökset, joilla yhteisö voidaan asettaa vastuuseen ympäristörikoksista ja turvata riittävät sanktiot.
- Ympäristönsuojelun integraatioperiaatteen mukaisesti on parannettava ympäristöhallinnon ohella muiden hallinnonalojen velvollisuuksia ja mahdollisuuksia vastata ympäristönsuojelusta omalla alallaan. Viranomaisten tehtäväjako on selkeytettävä ympäristönsuojelutoiminnassa.
- Vesi- ja ympäristöhallituksesta on muodostettava ympäristöhallintoa tukeva kehittämiskeskus.
- Vesilainsäädännön mukaiset ympäristölupa-asiat on otettava mukaan ympäristönsuojelun yhtenäislupajärjestelmään.
- Väliportaan hallintoa on uudistettava yhdistämällä vesi- ja ympäristöpiirit ja lääninhallitusten ympäristönsuojelutoimistot läänirajoja noudattaviksi ja parannettava yhteyksiä paikallisviranomaisiin.
- Alueelliselle ja paikalliselle hallinnolle on osoitettava ympäristön hoidossa tarpeelliset voimavarat.
- Jätehuoltoa on kehitettävä niin, että raaka-aineiden kierrätys toimii hyvin ja tulee liiketaloudellisesti kannattavaksi.
- Kuntien yhteisten kaatopaikkojen perustamista on tuettava avustuksin ja korkotukilainoin.

- Kunnallisen itsehallinnon toimivuus ympäristönsuojelussa on taattava keventämällä valtion keskushallinnon ohjaus- ja valvontatoimintaa sekä kehittämällä piirihallintoa konsultoivaan suuntaan.
- Budjetointiin ja tilinpäätöksiin on liitettävä energia-, luonnonvara- ja ympäristökuormituslaskelmat.
- Kansalaisten oikeuksia ja mahdollisuuksia osallistua ympäristöä koskevaan päätöksentekoon jo suunnitteluvaiheessa on parannettava.

2.3. Ympäristövaikutusten arviointi

Ympäristövaikutusten arvioinnilla tarkoitetaan suunnitelmien, päätöksien ja toiminnan kokonaisvaikutusten selvittämistä.

Ympäristövaikutukset voivat olla välittömiä, kuten maataloustuotannon vaikutukset vesiin tai ilmaan tai ne saattavat ilmetä vasta vuosien kuluttua ympäristön laadun sekä maan ja vesien tuottokyvyn hitaana huononemisena ja luonnon tuhoutumisena. Välilliset ympäristövaikutukset ovat usein huomattavasti vakavampia kuin suorat vaikutukset.

Usein on kyseessä monen eri tekijän yhteisvaikutukset. Siksi on selvitettävä toimintojen välittömät ja välilliset vaikutukset sekä pitkäaikaisvaikutukset. Samoin on tarkasteltava tuotteiden ja toiminnan kokonaisvaikutuksia ympäristöön.

Ympäristövaikutusten arvioinnin kehittäminen on ennaltaehkäisevän ympäristöpolitiikan ja sen integroinnin kannalta tärkeää. Ympäristövaikutusten arvioinnin ja yhtenäisen lupamenettelyn on oltava painopisteenä hallintoa kehitettäessä.

- Valtion- ja kuntien hallinnossa on otettava käyttöön lainsäädäntöä, suunnittelua, päätöksentekoa ja toimeenpanoa koskeva ympäristövaikutusten arviointimenettelyt.
- Hajanaisen ja osin päällekkäisen lupamenettelyn tilalle on luotava yhtenäinen ympäristölupajärjestelmä, jossa samalla kertaa voidaan ottaa huomioon hankkeen kaikki ympäristövaikutukset.
- Uusiin, ympäristön muuttamista, kuormitusta ja luonnonvarojen käyttöä koskeviin säädöksiin on sisällytettävä ympäristövaikutusten etukäteen tapahtuvaan arviointiin velvoittavat säännökset.
- On luotava ympäristövaikutusten arvioinnin tueksi tehokas ja monitieteinen ympäristön tilan seurantajärjestelmä.
- Toiminnanharjoittajan on arvioitava suunnitteilla olevan toiminnan ympäristövaikutukset ja tarkkailtava ympäristön tilaa sekä raportoitava niistä viranomaisille.

2.4. Ympäristön tila

2.4.1. Tutkimus ja seuranta

Monipuolisella ympäristötutkimuksella on ensiarvoinen merkitys kehityksen ohjaamisessa, ympäristöongelmien vaikutusten selvittämisessä sekä syntyneiden ympäristöhaittojen korjaamisessa. Ympäristönsuojelussa ja sitä koskevassa päätöksenteossa tarvitaan lisääntyvästi kritiikille alistettua tietoa. Kansainvälistä tutkimusyhteistyötä on lisättävä tutkimuksen tuloksellisuuden tehostamiseksi.

Päätöksenteossa on hyödynnettävä entistä painotetummin tutkimuksia ympäristön tilasta, muutosten suunnasta ja merkityksestä. Tehokas ja monitieteellinen ympäristön tilan seuranta antaa luotettavan perustan ympäristövaikutusten arvioinnille. Seuranta on järjestettävä pysyväksi ja siihen on liitettävä uudet vaatimukset täyttävä velvoitetarkkailu.

- Ympäristötietouden parantamiseksi ja ennalta ehkäisevän ympäristöpolitiikan tehostamiseksi on lisättävä tuntuvasti ympäristön tutkimuksen, seurannan ja tiedontuottamisen määrärahoja.
- Vesi- ja ympäristöntutkimuslaitoksesta on kehitettävä ympäristöntutkimuskeskus, joka yhteistyössä valtion tutkimuslaitosten ja korkeakoulujen kanssa tuottaa ympäristötietoa nykyistä tehokkaammin ja arvioi saatavan tiedon merkitystä.
- Valtion tutkimuslaitosten toimintaa on kehitettävä niin, että kukin laitos huolehtii aiemman toimialansa ohella myös ympäristötutkimuksesta ja -tiedon hankinnasta. Ympäristöntutkimuskeskuksen tulee koordinoida tutkimustoimintaa, joka tähtää ympäristökysymysten monitieteiseen ratkaisemiseen ja ennaltaehkäisemiseen sekä luonnonvarojen kestävään käyttöön.
- Ympäristötutkimusta on lisättävä korkeakouluissa ja Suomen Akatemiassa sekä huolehdittava siitä, että kaikilla tieteenaloilla voidaan saada ympäristönsuojelun opetusta. Tutkijakoulutusta on alalla lisättävä.
- Eri viranomaisten toiminnan yhteensovittamista ja yhteistyötä ympäristön tilan seurannassa on tehostettava ja kansainvälistä yhteistyötä kehitettävä.

2.4.2. Ympäristötiedotus

Ympäristöntutkimus, seuranta sekä lupa- ja ilmoitusmenettely tuottavat ympäristöviranomaisille ja tutkimuslaitoksille runsaasti erilaista tietoa. Ympäristötiedon kerääminen ja tehokas käyttö ovat perusteina johtopäätöksille ja toimenpiteille, joilla elinympäristöämme parannetaan.

- Kansalaisten on saatava oikea kuva siitä, mitä ympäristössämme tapahtuu ja mitä keinoja kansalaisilla on vaikuttaa tilanteen parantamiseen.
- Ympäristötietoa on välitettävä kaikille. Tärkeimmät tavat ovat tiedon levittäminen joukkoviestimien välityksellä sekä erityisjulkaisujen ja oppikirjojen avulla. Tietoa on myös välitettävä läpäisevästi kaikessa koulutustoiminnassa.
- Suomen on osallistuttava entistä enemmän kansainvälisten ympäristötietoverkoston sekä tietokeskusten kehittämiseen.
- Kuluttajan tiedonsaantia tuotteiden ympäristövaikutuksista on parannettava muun muassa tuotteiden ympäristömerkinnöillä, energiavirtalaskelmilla ja ympäristötaseella.
- Tuoteselosteisiin on merkittävä tuotteissa käytetyt aineosat.
- Ympäristön tila -raportin lisäksi on julkaistava suppeampia, mutta samalla yksityiskohtaisempia alue- ja aihekohtaisia raportteja.

2.5. Ympäristökasvatus ja ympäristökoulutus

Tieto johtaa elämäntapamme ja asenteidemme muutokseen. Ympäristökasvatuksella ja -koulutuksella muokataan asenteita ja kulutustottumuksia pyrkiessämme kohti terveempää elämäntapaa ja elinympäristöä.

Ympäristökasvatuksen ja -koulutuksen tehtävänä on antaa kokonaiskuva ihmisen, yhteiskunnan ja ympäristön riippuvuus- ja vuorovaikutussuhteista. Ympäristökasvatukseen ja -koulutukseen kuuluu tietojen, taitojen, myönteisten asenteiden ja toimintavalmiuksien luominen. Keskeisellä sijalla on opettajankoulutus.

- Opettajien perus- ja täydennyskoulutuksessa on lisättävä ympäristökasvatuksellista ainesta.
- Ympäristökasvatus on aloitettava varhaislapsuudessa ja ulotettava kaikille koulutusasteille.
- Peruskoulujen asennekasvatuksellisiin tavoitteisiin on sisällytettävä ympäristöarvot ja ympäristökoulutus on toteutettava omana valinnaisena oppiaineenaan. Ympäristönsuojelu on sisällytettävä eri kouluasteilla osaksi kaikkien oppiaineiden opetusta.
- Ympäristönsuojelukoulutuksen opintokokonaisuuksia on sisällytettävä kaikkiin tutkintoihin. Erityisen tärkeitä ympäristöopinnot ovat taloudellisilla ja teknisillä aloilla.

2.6. Luonnonsuojelu

Suomella on tärkeä asema alkuperäisluonnon säilyttäjänä, onhan meillä vielä laajalti puhdasta ja koskemattonta luontoa. Luonnonsuojelualueiden merkitys on kasvanut viime vuosikymmeninä, koska luonnon tehokas talouskäyttö on ulottunut yhä laajemmille alueille. Luonnonvaraiset eläin- ja kasvilajit ovat korvaamattomia, sillä ne ovat ainutkertaisia ja takaavat ekosysteemien ja myös koko biosfäärin toiminnan.

Luonnonsuojelualueiden hankinnan monimutkaisuus ja epäselvyydet korvausten saannissa ovat aiheuttaneet maanomistajissa haluttomuutta alueiden suojeluun.

- Suojeluohjelmien toteuttamiseen on varattava riittävästi varoja, etteivät ne viivästy kohtuuttomasti. Maanomistajille on maksettava käypä korvaus suojelualueista. Myös suojelualueiden hoitoon, käyttöön, valvontaan ja tutkimukseen on osoitettava lisää voimavaroja.
- Kansallis- ja luonnonpuistojen kartoitus ja perustaminen on ulotettava eteläiseen Suomeen, jossa ei nykyisin ole riittävästi kansallispuistoja eikä muita luonnonsuojelualueita.
- Suomessa ei ole maisemansuojelua koskevaa lainsäädäntöä eikä tarkoitukseen ole varattu erityisalueita. Luonnonsuojelulakiin on sisällytettävä maisemansuojelua koskevat säännökset.

2.7. Energiatalous

Raaka-aineiden rajallisuus ja vakavat ympäristöongelmat vaativat tulevaisuudessa yhä kasvavaa panostusta uusien puhtaiden ja kestävien energiavaihtoehtojen tutkimukseen. Hyvinvointiyhteiskunnan kohtalonkysymys on, miten energiahuolto saadaan maailmanlaajuisesti sovitetuksi yhteen kestäväen kehityksen periaatteiden kanssa.

Vakavat kansainväliset ympäristöuhat, kuten ilmastonmuutos ja happamoituminen, ovat yhteydessä energian tuotantoon ja käyttöön. Ilmastonmuutoksen yksi merkittävä syy on fossiilisten polttoaineiden käytöstä aiheutuvat hiilidioksidipäästöt. Ilmastonmuutoksen

seurauksena merenpinta kohoaa lähivuosisikymmeninä ja monet rannikkokaupungit ja tiheään asutut seudut uhkaavat jäädä veden alle.

Eri energialähteillä, -muodoilla ja -järjestelmillä on erilaisia sekä yhteiskunnallisia vaikutuksia että ympäristövaikutuksia ja -riskejä, joiden esittäminen yhteismitallisesti ja vertailukelpoisesti on hankalaa ja arvovaraista.

- Energian tuotannon ja käytön ympäristövaikutusten vähentäminen edellyttää energian säästöä, energian käytön hyötysuhteen tehostamista, energiajärjestelmän rakenteellista muuttamista ja uutta, parempaa puhdistustekniikkaa. Energian säästöä voidaan edistää panostamalla energiataloudellisten koneiden ja laitteiden tutkimus- ja kehitystyöhön sekä asettamalla energian kulutusnormeja, jotka Suomessa käytettävien uusien laitteiden on täytettävä. Näin markkinoille tulee vain energiaa taloudellisesti käyttäviä koneita ja laitteita.
- Tavoitteena on oltava vähintään kokonaisenergiankulutuksen kasvun pysäyttäminen vuosituhaten vaihteeseen mennessä ja supistaminen viidenneksellä vuoteen 2010 mennessä sekä uusien kestävästä kehitystä tukevien ja ympäristöystävällisten energiantuotantomenetelmien käyttöönotto. Tämä ei saa johtaa muiden luonnonvarojen tuhlaamiseen.
- Energiatutkimusta on tehtävä laajoista ja erilaisista lähtökohdista. Voimavaroja on suunnattava selkeästi nykyistä enemmän energian säästön tutkimukseen sekä uudistuvien ja vaihtoehtoisten energialähteiden edistämiseen. Tuulivoimaa, bioenergiaa ja aurinkoenergiaa on jatkuvasti tutkittava ja kehitettävä, jotta niiden tarjoama lisä uudistuviin energiavaihtoehtoihin voitaisiin hyödyntää. Tuuli- ja aurinkoenergia voivat olla jo lähitulevaisuudessa paikallisesti merkittäviä energialähteitä esimerkiksi saaristossa, rannikoilla ja Tunturi-Lapissa.

2.8. Maa- ja metsätalous

Suomen maatalouspolitiikan ongelmia ovat krooninen ylituotanto, tavoitteiltaan ristiriitainen sääntelyjärjestelmä ja tuotannosta aiheutuvat ympäristöhaitat. Vesistölle aiheutuvat haitat on mahdollisimman tarkoin estettävä. Nykyisin vesien fosfori- ja typpikuormituksesta noin puolet on peräisin peltoviljelystä ja karjataloudesta.

Metsätalouden ympäristöhaitat aiheutuvat pääasiassa avohakkuista, ojituksista ja voimaperäisestä maanmuokkauksesta. Osin myös lannoituksesta ja torjunta-aineiden käytöstä.

- Peltoviljelyssä on vähennettävä ravinteiden ja torjunta-aineiden kulkeutumista pinta- ja pohjavesiin. Viljelysten ja vesistöjen välisiä suojakaistoja ja huuhtoutumista estäviä ojitustapoja on kehitettävä ja otettava käyttöön ensi tilassa.
- On kehitettävä ympäristöystävällisempiä lannoitteita ja torjunta-aineita. Typpilannoitteet on mahdollisimman laajasti korvattava biologisella typensidonnalla ja orgaanisilla ravinteilla.
- Tutkimusta on lisättävä sekä orgaanisten kasviraavinteiden tuotannon että luonnonmukaisten torjuntamenetelmien kehittämisessä.
- Maatalousneuvontaan on sisällytettävä myös ympäristönsuojelun edistäminen.
- Metsäntutkimuksessa on kehitettävä luonnonmukaisia uudistus- ja metsänhoitomenetelmiä, joita suositetaan ensisijaisina vaihtoehtoina, ja samalla on turvattava luonnonsuojelun ja virkistyskäytön tarpeet.

- Vesakontorjunnasta kemiallisin keinoin on luovuttava.

2.9. Rakennettu ympäristö

Yhteiskuntamme rakenne on nopeasti kaupungistunut. Ympäristöpolitiikassa on panostettava entistä laadukkaampiin yhdyskunta- ja aluerakenteisiin ja niiden suunnitteluun. Rakennettu ympäristö on luotava terveelliseksi ja viihtyisäksi.

- Kuntien yleiskaavoituksen ja seutusuunnittelun perustaksi on otettava kestävän kehityksen periaate.
- Rakennusten ja rakennetun ympäristön käyttöikä on pidennettävä niiden kestävyyttä sekä teknistä ja sosiaalista toimivuutta parantamalla. Rakennusten kunnossapito on tehtävä taloudellisesti houkuttelevaksi.
- Lähiöiden perusparantamisessa on pantava enemmän painoa keskeneräiseksi jääneiden ja ympäristöltään puutteellisten asuinalueiden kehittämiseen.
- Omaleimaiset kyläyhteisöt ja kaupunkien vanhat yhtenäiset miljööt on suojeltava riittävän yksityiskohtaisin kaavamääräyksin.
- Taajama-alueiden liikennehaittojen vähentämiseksi joukkoliikennettä on kehitettävä joustavammaksi ja kilpailukykyiseksi.

2.10. Maailmanlaajuiset ongelmat

2.10.1. Ilmastonmuutos

Kasvihuonekaasujen jatkuva lisääntyminen ilmakehässä muuttaa elinmahdollisuuksiamme maapallolla. Hiilidioksidi aiheuttaa suurimpia muutoksia, mutta myös klooratut hiilivedyt, eräät typpiyhdisteet ja metaani vaikuttavat kielteisesti ilmakehään. Kaasuja syntyy energian tuotannossa, liikenteessä, teollisuustuotannossa sekä maa- ja metsätaloudessa. Ihmisen toiminnan aiheuttamista hiilidioksidipäästöistä fossiilisten polttoaineiden osuus on maassamme noin 2/3 ja metsätalouden (ojituksen ja maanmuokkauksen seurauksena) noin 1/3.

Ilmastonmuutos on Suomen kannalta hyvin ongelmallinen. Pohjoisilla alueilla muutosvauhti on arvioiden mukaan selvästi nopeampaa kuin muualla. Vuoden keskilämpötila saattaa 30-40 vuodessa nousta 4-5oC ja talvilämpötila jopa 10-16oC. Ilmastonmuutos voi vaikuttaa myös merivirtoihin. Jos Golf-virta muuttaa suuntaansa tai sen virtaus heikkenee, saattaa Skandinavian ilmasto jopa kylmetä.

- Suomen on laadittava ohjelma, jolla hiilidioksidipäästöjä voidaan vähentää Toronton sopimuksen mukaisesti 20 prosenttia vuoden 1988 tasosta vuoteen 2005 mennessä. On myös valmistauduttava ohjelman tiukentamiseen.
- Tutkimusta ja tuotekehitystä lisäämällä on parannettava päästöjä vähentävää tekniikkaa.

2.10.2. Otsonikato

Yläilmakehän otsonikerroksen ohenemisen aiheuttama lisääntynyt ultraviolettisäteily vaurioittaa kasveja, tuhoaa valtameren pintavesien planktonia sekä lisää ihmisten riskiä sairastua ihosyöpään. Jo 10 prosentin ohenema otsonikerroksessa pienentää

huomattavasti monien kasvien satoa. 50 prosentin ohenema uhkaa koko eliökunnan olemassaoloa.

Otsonikerroksen ohentumiseen vaikuttavat monet eri tekijät. Tärkeimmiksi otsonin tuhoajiksi ovat osoittautuneet kloorifluorihilivedyt eli CFC-yhdisteet (freonit). Ne ovat hyvin pitkäikäisiä ja reagoivat otsonin kanssa ultravioletisäteilyn vaikutuksesta. Ne nopeuttavat kasvihuoneilmiötä.

Vaikka kloorifluorihilivetyjen ja ns. halonien käyttö lopetettaisiin heti, aiemman toiminnan vaikutukset ulottuvat lähes sadan vuoden päähän

Valtioneuvosto on tehnyt päätöksen, että CFC-yhdisteiden käytöstä uusissa käyttöön otettavissa laitteissa luovutaan vuoden 1994 loppuun mennessä.

- CFC-yhdisteiden käytön ja tuotannon lopettamisaikataulua on nopeutettava. Suomen on lopetettava CFC-yhdisteiden tuotanto ja käyttö kokonaan vuoden 1992 loppuun mennessä.
- On olennaisesti vähennettävä myös kaikkia muita päästöjä, jotka vaikuttavat haitallisesti yläilmakehän otsonikerrokseen.
- Olemassa olevat kloorifluorihilivety- ja halonilähteet on hävitettävä niin, ettei ympäristölle vaarallisia aineita vapaudu.

2.10.3. Happamoituminen

Energian tuotannosta, teollisuudesta ja liikenteestä peräisin olevat rikin ja typen oksidit kulkeutuvat pitkiä matkoja ilmakehässä. Ne muuttuvat hapoiksi kosteassa ilmassa, mutta viimeistään metsissä tai järvissä. Maataloudesta haihtuva ammoniakki voi välillisesti olla happamoitumisen syynä.

Metsämaan läpi virtaavat hapot huuhtovat maaperästä tärkeitä kasvinravinteita. Ravinteiden puute häiritsee ja heikentää erityisesti puiden kasvua. Hapan laskeuma vapauttaa maaperään sitoutuneita metalliyhdisteitä, jotka pitkällä aikavälillä myrkyttävät maaperää ja pohjavesiä.

Metalliyhdisteet aiheuttavat myrkytyksiä eliöstölle sekä kasvustoissa että vesistöihin kulkeutuneina.

Suomessa happamoitumishaittojen nopea ilmeneminen on seurausta karusta, vähäkalkkisesta maaperästämme. Happamoituminen ei tapahdu hetkessä, vaan maaperä ja vesistöt muuttuvat hitaasti. Happamoituminen jatkuu niin kauan, kun rikki- ja typpiyhdisteitä laskeutuu enemmän kuin luonnon omat mekanismit pystyvät kompensoimaan. Haitalliset vaikutukset näkyvät erityisesti metsissä ja pienissä järvissä, mutta myös yhdyskuntien käyttövedessä.

Kotimaisten päästöjen osuus kokonaislaskeumasta on kaikissa Euroopan maissa vähäinen. Päästöjen vähentämiseksi tarvitaan kansainvälistä yhteistyötä ja sopimuksia. Rikkipäästöjen kansainvälinen vähentämistavoite on 30 prosenttia vuoden 1980 tasosta vuoteen 1993 mennessä. Suomi on omalta osaltaan ilmoittanut vähentävänsä rikkipäästöjä 50 prosenttia. Typen oksidien vähentämistavoitteen mukaan vuoden 1994 jälkeen päästö määrä ei saa ylittää vuoden 1987 tasoa. Maamme on liittynyt myös

kansainväliseen julistukseen, jonka mukaan typen oksidien päästöjä pyritään vähentämään 1980-luvun tasosta noin 30 prosenttia vuoteen 1998 mennessä.

Aiemmat päästötavoitteet eivät ole olleet riittäviä. Happamoitumisen ehkäisemiseksi on asetettava tavoitteeksi rikkipäästöjen vähentäminen ainakin 80 prosentilla vuoden 1980 päästötasosta vuoteen 2000 mennessä sekä typen oksidien ja muiden tyyppiyhdisteiden päästöjen vähentäminen 30 prosentilla vuoden 1980 tasosta vuoteen 1998 mennessä:

- Energian tuotannon ja teollisuuden päästöjä on vähennettävä parantamalla laitosten hyötysuhdetta, vähentämällä polttoaineiden rikkipitoisuutta ja varustamalla laitokset ympäristönsuojelun kannalta kokonaisvaikutuksiltaan parhailla mahdollisilla rikki- ja tyyppiyhdisteiden puhdistusmenetelmillä.
- Verotuksellisesti on suosittava ympäristölle haitattomimpia liikenneratkaisuja sekä vähän energiaa kuluttavia ajoneuvoja.
- On panostettava ajoneuvojen tekniseen kehittelyyn energiankulutuksen ja ympäristönkuormituksen vähentämiseksi. Ajoneuvon hankinnan verotusta on kevennettävä ja siirryttävä enemmän ajoneuvon käytön verotukseen.
- Autoliikenteen pakokaasumääräyksiä erityisesti raskaiden dieselajoneuvojen osalta on tiukennettava. Tiukentaminen on aloitettava dieselkäyttöisestä joukkoliikenteestä, ja sen vuoksi on kansainvälisesti päätettyjen raja-arvojen käyttöönottoa aikaistettava Suomessa.
- Taajamaliikenteen aiheuttamia päästöjä on vähennettävä suosimalla erityisesti raideliikenteen rakentamista sekä muun vähäpäästöisen joukkoliikenteen kehittämistä.
- Ilman saasteiden kaukokulkeutumisen aiheuttamat ongelmat on ratkaistava sekä kansainvälisin sopimuksin että taloudellisen ympäristöyhteistyön avulla.

2.10.4. Kemikaalistuminen

Teollisessa käytössä on nykyisin noin satatuhatta kemikaalia ja käyttöön tulee jatkuvasti uusia tuotteita. Suurin osa kemikaaleista ja niiden hajoamistuotteista joutuu aikanaan ympäristöön. Kemikaalien ympäristö- ja terveysvaikutuksia ei tunneta riittävästi. Ihminen ja elinympäristö ovat joutuneet alttiiksi monille haitoille, joita kemikaalit tai niiden tuotanto ovat aiheuttaneet.

Kemikaalien haittojen mittaaminen ja ennakoiminen sekä tehokkaan kemikaalivalvonnan järjestäminen ovat osoittautuneet erittäin vaikeiksi tehtäviksi. Kemikaalien vaikutusten arviointi sekä tuotannon ja käytön tuloksellinen valvonta on mahdollista vain lisäämällä koulutusta ja asiantuntijoiden käyttöä.

Ravintoaineisiin tuotanto- ja jalostusvaiheessa joutuvilla tai lisättävillä kemikaaleilla on omat haittansa. Huoli tällaisten aineiden vaikutuksista ihmisen terveyteen on muuttanut kulutustottumuksia. Uhkia ihmisille ja ympäristölle aiheuttavat myös kemikaalien valmistuksen, varastoinnin ja kuljetuksen aikaiset vahingot.

Pohjavesien tila on viime aikoina merkittävästi huonontunut. Maaperän käsittely ja happamat laskeumat ovat yhdessä lisänneet pohjavesien nitraatti- ja raskasmetallipitoisuuksia. Myös tiesuolaus, kaatopaikat, maanalaiset öljysäiliöt ja kemikaalien huolimaton käsittely uhkaavat pohjavesien tilaa.

Viime vuosina on ilmennyt tapauksia, joissa ympäristön saastuttajaa ei ole saatu myöhemmin selville. Laskun maksajan puuttumisen vuoksi alueen puhdistaminen on saattanut viivästyä vuosikausia. Ympäristövahinkojen korvaaminen lisää kansalaisten motivaatiota ympäristövahinkojen selvittämiseen.

- Ihmisen terveydelle ja ympäristölle haitallisten aineiden käyttöä on vähennettävä ja kehitettävä turvallisempia vaihtoehtoja.
- Vaarallisten aineiden kuljetus ja varastointi on järjestettävä nykyistä turvallisemmaksi. Kuljetus on keskitettävä rautateille.
- Kemikaaleille on asetettava ympäristövaikutusten mukainen haittavero tai haittamaksu.
- Pohjavesivarjoja on suojeltava entistä tehokkaammin ottamalla pohjavesialueiden suojelutarve huomioon kaikessa maankäytön suunnittelussa ja päätöksenteossa.
- Öljysuojarahastosta on muodostettava laajempi ympäristövahinkorahasto, josta maksetaan esimerkiksi saastuneiden maa-alueiden puhdistamisesta aiheutuvat kustannukset silloin, kun maksajaksi on joutumassa henkilö tai yritys, joka ei ole aiheuttanut kyseistä ympäristövahinkoa.

2.11. Kansainvälinen ympäristöyhteistyö

Kestävän kehityksen aikaansaamisen perustana on pohjoisen ja etelän välisen taloudellisen eriarvoisuuden ratkaiseminen ja ihmisten perustarpeiden tyydyttäminen kaikkialla maailmassa. Tämän tavoitteen saavuttamiseksi on hyvinvointivaltioiden panostettava kehitysyhteistyöhön nykyistä enemmän. Kestävä kehitys edellyttää myös kansainvälisen kaupan rakenteiden uudistamista.

Ilman ja veden laatuun ei saada riittävän nopeasti oleellista parannusta, elleivät taloudellisesti ja teknologialtaan vahvat Pohjoismaat tue heikossa taloudellisessa asemassa olevia maita puhtaampiin tuotantomenetelmiin siirtymiseksi.

Suomen on yhdessä muiden Pohjoismaiden kanssa aikaansaatava tehokas ympäristöyhteistyö Neuvostoliiton ja itäisen Keski-Euroopan maiden kanssa.

Ympäristökysymysten ratkaiseminen on nostettava kansainvälisessä politiikassa keskeiseksi päämääräksi. Tämä saattaa mennä jopa valtion suvereniteetin ja itsemääräämisoikeuden edelle.

- Ympäristökysymysten ratkaiseminen edellyttää nykyistä sitovampaa kansainvälistä velvoite- ja pakotejärjestelmää ympäristönormien noudattamisessa. YK:n yhteyteen on perustettava ympäristö- ja kehitysneuvosto ja sen alaisuuteen ympäristöjoukot.
- On perustettava eurooppalainen ympäristörahasto, jolla tuetaan ympäristöinvestointeja ja päästöjen vähentämistä.
- Suomen on pidättäydyttävä hankkeista, jotka ovat ristiriidassa kestävän kehityksen ja ympäristönsuojelun tavoitteiden kanssa.
- Suomen harjoittaman kehitysyhteistyön sisältöä on suunnattava uudelleen. Suomen on tuettava niitä pyrkimyksiä, jotka estävät teollistuneiden maiden tekemien ympäristövirheiden toistumisen maissa, joissa kehitys on vasta tulossa teolliseen vaiheeseen. Kehitysyhteistyöhankkeet on suunnattava ympäristön tilan parantamiseen ja perustarpeiden tyydyttämiseen.

- Suomen on jatkossakin pidettävä kiinni YK:n yleiskokouksen hyväksymästä tavoitteesta ohjata vuosittain kehitysyhteistyöhön 0,7 prosenttia bruttokansantuotteesta. Lisäksi bkt:sta 0,3 prosenttia on suunnattava kansainväliseen ympäristöyhteistyöhön kuten itäisen Keski-Euroopan ympäristövahinkojen korjaamiseen.